

В. С. Іванченков,
к. е. н., докторант кафедри маркетингу, підприємництва і торгівлі,
Одеський національний технологічний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7074-3024>

DOI: 10.32702/2306-6814.2025.14.159

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТРУКТУРНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ГАЛУЗЕЙ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ СТРАТЕГІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

V. Ivanchenkov,
PhD in Economics, Doctoral student, Department of Marketing,
Entrepreneurship and Trade, Odesa National University of Technology

FINANCIAL SUPPORT FOR STRUCTURAL TRANSFORMATIONS OF UKRAINE'S ECONOMIC SECTORS IN THE CONTEXT OF THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT STRATEGY

Статтю присвячено вивченню аспектів фінансового забезпечення структурних трансформацій галузей національної економіки України в контексті досягнення Цілей сталого розвитку. Метою дослідження є обґрунтування сучасних тенденцій, викликів і перспектив фінансового забезпечення структурних трансформацій галузей економіки України в контексті досягнення цілей сталого розвитку, з урахуванням специфіки формування та використання капіталу та джерел його залучення.

В дослідженні представлено оцінку сучасного стану та динаміки зміни структури капіталу за основними видами економічної діяльності, виявлено трансформаційні зміни в напрямку зростання питомої ваги власного капіталу та короткострокових зобов'язань. Дослідження ґрунтується на сучасних статистичних даних та аналітичних матеріалах щодо розподілу фінансових ресурсів і галузевих потреб у капіталі.

В дослідженні обґрунтовано, що підвищення ефективності галузевих трансформацій у напрямку сталого розвитку можливе лише за умов оптимізації структури капіталу, нарощування необоротного капіталу та формування фінансової бази для довгострокових інвестицій у технологічне оновлення, "зелені" інфраструктурні проекти, соціальну інклюзію та інноваційну діяльність. Наведено кількісну оцінку потреб у капіталі, зокрема в рамках реалізації Національного плану відновлення України та виконання положень Паризької кліматичної угоди.

Виявлено, що основними галузями-акумуляторами капіталу залишаються промисловість, сільське господарство, транспорт та торгівля. Проте домінування короткострокових фінансових ресурсів та зниження рівня довгострокових зобов'язань створює ризики обмеження потенціалу сталого розвитку. Дослідження дозволило виявити нові структурні дисбаланси у розподілі капіталу за функціональними та джерельними ознаками, а також окреслити загрози, що постають перед національною економікою: сировинна орієнтованість, дефіцит довгострокових

інвестицій, низька капіталізація ключових соціальних секторів. Визначено, що умовами для подальших успішних галузевих трансформацій мають стати: стабілізація політичного середовища, доступ до інноваційних джерел фінансування, розвиток державно-приватного партнерства та формування фінансових стимулів для інвестування у стійкий розвиток. Узагальнено перспективи диверсифікації джерел капіталу та оптимізації його структури як чинників досягнення ЦСР і адаптації економіки України до вимог європейського "зеленого" курсу.

The article examines the financial implications of supporting structural transformations in Ukraine's national economy sectors within the context of achieving the Sustainable Development Goals (SDGs). This study aims to substantiate the current trends, challenges, and prospects for financial support in the context of Ukraine's structural economic sector transformations, considering the specifics of capital formation, utilization, and mobilization sources.

The study presents an assessment of the current state and dynamics of capital structure changes across major types of economic activity, revealing transformational shifts towards a growing share of equity capital and short-term liabilities. The research is based on up-to-date statistical data and analytical materials regarding the distribution of financial resources and capital needs across sectors.

The study substantiates that enhancing the efficiency of sectoral transformations towards sustainable development is possible only under the conditions of optimizing the capital structure, increasing non-current assets, and forming a financial base for long-term investments in technological modernization, green infrastructure projects, social inclusion, and innovation. A quantitative assessment of capital needs is provided, within the framework of Ukraine's National Recovery Plan and in line with the implementation of the Paris Climate Agreement commitments.

It is revealed that the key capital-accumulating sectors remain industry, agriculture, transport, and trade. However, the predominance of short-term financial resources and a decline in long-term liabilities pose risks to the potential for sustainable development. The research enabled the identification of new structural imbalances in the allocation of capital by function and source, as well as outlining significant threats to the national economy, including raw material dependence, a lack of long-term investments, and undercapitalization of critical social sectors.

It is determined that key conditions for successful future structural transformations include the stabilization of the political environment, access to innovative financing sources, the development of public-private partnerships, and the creation of financial incentives for investment in sustainable development. The prospects for capital source diversification and structural optimization are considered essential factors for achieving the SDGs and aligning Ukraine's economy with the requirements of the European Green Deal.

Ключові слова: фінансове забезпечення, капітал, структурні трансформації, сталий розвиток, джерела фінансування, галузь економіки, повоєнне відновлення економіки.

Key words: financial support, capital, structural transformations, sustainable development, funding sources, economic sectors, post-war economic recovery.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

За сучасних умов трансформаційної економіки, загострених впливом повномасштабної війни, руйнуванням виробничих потужностей, скороченням обсягів інвестицій та деструкцією фінансових потоків, проблема фінансового забезпечення структурних перетворень у галузях економіки України набуває критичного значення. Структурна модернізація є необхідною передумовою адаптації економіки до сучасних глобальних викликів, та провідним фактором досягнення національних цілей сталого розвитку (далі — ЦСР), інтеграції до європейського економічного простору, підвищення конкурентоспроможності українського виробництва на світових ринках.

Фінансове забезпечення це основа, що визначає здатність держави та приватного сектору реалізовувати великомасштабні структурні перетворення в енергетиці, агропромисловому комплексі, промисловості, транспортній інфраструктурі, науці, освіті та інших стратегічних секторах. Водночас, сучасна ситуація в Україні характеризується обмеженістю бюджетних ресурсів, зростанням державного боргу, зменшенням надходжень до державного та місцевих бюджетів, високим рівнем макроекономічної нестабільності, що значно ускладнює фінансування навіть поточних витрат, не кажучи вже про стратегічні трансформації. Переважна частина структурних змін вимагає довгострокових та капіталомістких інвестицій у модернізацію виробницт-

ва, розвиток людського капіталу, інфраструктурні проєкти, цифровізацію, впровадження зелених технологій, підвищення енергоефективності, впровадження механізмів циркулярної економіки та ESG-підходів. Успішність цих трансформацій залежить від наявності фінансових ресурсів та від їх ефективного розподілу, цільового використання, прозорості механізмів залучення та обліку, а також від здатності забезпечити синергію державних, приватних та міжнародних фінансових потоків. Тож, на тлі актуальних викликів постає об'єктивна потреба у формуванні концептуальної основи та практичних механізмів фінансового забезпечення структурних трансформацій галузей економіки України, що поєднуюватимуть інноваційність, адаптивність до воєнного та поствоєнного контексту, економічну ефективність та соціальну орієнтованість.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Питанням фінансового забезпечення розвитку галузей та економік присвячено велику кількість досліджень. Такі провідні вчені як Антонюк В.П. [8], Велика О. [12], Войнаренко М. [6], Ізмайлова Н. [14], Козлова І. [12], Назаркевич І. Б. [9], Нофіта Р. [11], Ріванді М. [11], Скоробогата Л. [6], Смирна О. [14], Чень Я. [4] та інші присвятили свої праці вивченню окресленої тематики.

Незважаючи на широке висвітлення аспектів фінансового забезпечення розвитку галузей та економік, деякі аспекти тематики нерозкриті належним чином та потребують систематизації та удосконалення. Зокрема, на тлі зовнішніх та внутрішніх викликів постає об'єктивна потреба у формуванні концептуальної основи фінансового забезпечення структурних трансформацій галузей економіки України, що поєднуюватимуть інноваційність, адаптивність до воєнного та поствоєнного контексту, економічну ефективність та соціальну орієнтованість.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою дослідження є обґрунтування сучасних тенденцій, викликів і перспектив фінансового забезпечення структурних трансформацій галузей економіки України в контексті досягнення цілей сталого розвитку, з урахуванням специфіки формування та використання капіталу та джерел його залучення.

ВИКЛАД ОСНОВНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ

За попередніми оцінками Світового банку, Комісії ЄС та ООН загальна потреба у фінансових ресурсах, необхідних для поствоєнної відбудови України становить близько 411 млрд дол США. Частина цих коштів має бути спрямована на відновлення галузей національної економіки на принципово нових екологічних засадах та з урахуванням пріоритетів сталого розвитку [1]. Національний План відновлення України передбачає потребу у капіталі у розмірі 750 млрд дол США.

Рис. 1. Середній розмір потреб у фінансуванні модернізації економіки України у поствоєнний період, млрд дол США

Джерело: побудовано автором за даними [3].

Пріоритетні стратегічні ініціативи даного Плану також нерозривно пов'язані з цілями і цінностями сталого розвитку на період до 2030 року [2].

Національний План відновлення орієнтований на побудову якісно нової економіки та соціальної сфери України, у якій після реалізації заходів з їх відбудови реалізуватимуться заходи, спрямовані на модернізацію всіх галузей і секторів (рис. 1).

Приєднання України до Паризької угоди також слід розглядати як частину загальнонаціональної стратегії сталого розвитку національної економіки, що спрямована на забезпечення збалансованої економічної, соціальної та екологічної її складових. Україна визначила принципову відданість європейським пріоритетам "Зеленого" курсу та зусиллям на шляху побудови "зеленої" економіки. Для здійснення екологічних галузевих трансформацій національної економіки НБУ було розрахована загальна потреба у інвестиційному капіталі на перший період досягнення кліматичної нейтральності — 102 млрд євро (табл. 1). Серед основних планових заходів у даному періоді урядом країни було передбачено: збільшення виробництва енергії з ВДЕ; впровадження передових технологій (включаючи водень), уловлювання та секвестрацію вуглецю (CCS); підвищення енергоефективності в житлових та промислових будівлях;

Таблиця 1. Планова потреба у інвестиційному капіталі для реалізації плану кліматичної нейтральності України (до 2030 року), млрд євро

Галузі національної економіки	Потреба,
Сільське господарство	2,3
Землекористування, зміни у землекористуванні та лісове госп-во	3
Промисловість	37
у т.ч. виробництво енергії та тепла	26
видобуток та транспортування джерел енергії	8
Житлове будівництво (без врахування споживчих витрат)	16
у т.ч. термомодернізація житлових будівель	13
Охорона здоров'я	16
Транспорт	3
Управління відходами	2
Усього	102

Джерело: складено автором за даними [3].

Рис. 2. Обсяг капіталу суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності, млрд грн (2023 рік)

Джерело: побудовано автором за даними [7].

зменшення кількості транспортних засобів з двигунами внутрішнього згоряння та розвиток електромобілів; покращення практик обробки відходів та водокористування; збільшення вирощування органічних культур та зменшення викидів метану у агросекторі; збільшення рівня поглинання вуглекислого газу шляхом лісорозведення.

Трансформаційні галузеві зміни у напрямку досягнення цілей сталого розвитку, незалежно від характеру їх походження (технологічні, інституційні, організаційні, соціальні) вимагають коригування форм і видів капіталу, який формує фінансовий базис господарської діяльності всіх учасників галузевих операцій. Капітал — фундаментальна категорія економічної теорії та системи економічних відносин. Зміст і роль капіталу набувають все більшого значення за умов необхідних трансформацій галузей у бік сталого розвитку. Досліджуючи характер впливу капіталу на досягнення цілей сталого розвитку науковці визначають функцію його корисності та намагаються обґрунтувати його оптимальну структуру. Пропонуються нові моделі сталого розвитку, які включають різні види і складові капіталу та порядок його розподілу. Вчені Чен І., Жу Ш. та Кадер Г. у якості елементів капіталу, необхідних для досягнення цілей сталого розвитку запропоновано поєднання людського, екологічного, соціального капіталу, які на думку авторів, забезпечують найбільшу його еластичність по відношенню до результатів (ступень досягнення конкретних цілей сталого розвитку) [4].

Роллінз Д. та Кастільо Е. структурують капітал, необхідний для потреб сталого розвитку. на: фінансовий і виробничий, людський, інтелектуальний, соціальний, природний та інфраструктурний [5]. У цілому, підтримуючи методичні погляди зарубіжних колег, українські науковці акцентують підвищену увагу на двох видах капіталу, що мають виняткове значення: фінансовому і

людському. Сучасні компанії для досягнення власних цілей формують власний корпоративний капітал, який не залежить від окремих індивідів та проявляється у новій формі мережевого капіталу [6]. При цьому і науковці України і зарубіжні експерти погоджують, що масштабність, довгостроковий характер і складність цілей сталого розвитку постійно актуалізують питання пошуку додаткових джерел капіталу, дефіцит якого відчувається на всіх рівнях господарського управління.

Кожен вид капіталу, який задіяний для досягнення цілей сталого розвитку, є важливим сам по собі. Вони взаємопов'язані, доповнюють один одного, створюють ефект довгострокової синергії та мають формувати спільне підґрунтя для забезпечення процвітання економіки та суспільства. Незважаючи на різність створення і використання всіх видів капіталу, їх спільним базисом постає фінансовий капітал, який є джерелом нарощування всіх інших його типів. Організаційне забезпечення господарської діяльності бізнес-суб'єктів, формування ресурсів, перетворення їх на активні (соціальний капітал, людський капітал, екологічний капітал), нерозривно пов'язане із відповідним обсягом фінансового капіталу. Його наявність та достатній рівень забезпеченості створює так званий "спіральний розвиток" всіх інших видів капіталу за умов раціонального розподілу та використання.

Забезпеченість капіталом та достатність його розмірів традиційно поставали одним з найбільш актуальних і складних питань господарського управління за всіма галузями економіки України. Специфіка різних видів економічної діяльності зумовлює різний рівень забезпеченості капіталом та суттєві відмінності у результативності його використанні.

Як свідчать результати досліджень, максимальний обсяг капіталу суб'єктів господарювання серед галузей економіки України акумульований у сфері промисло-

вості (за всіма її видами) — 5361,9 млрд грн, у торговельній сфері — 3621,5 млрд грн, у сільському господарстві — 1531 млрд грн та транспорті — 1271,9 млрд грн (рис. 2).

Загальний розмір капіталу, залученого господарюючими суб'єктами за всіма видами економічної діяльності для забезпечення свого розвитку, у 2023 році становив 16442,6 млрд грн та визначався стійким трендом зростання за останні десять років. Незважаючи на початок військового конфлікту в Україні, темпи нарощування капіталу у межах національної економіки не знижувались та у цілому протягом 2021—2023 років склали 116,8%. Поряд із зростанням абсолютної величини капіталу за галузями національної економіки за останні роки спостерігаються структурні трансформації у частині накопичення і концентрації капіталу у розрізі видів економічної діяльності. Основні зміни мали місце у забезпеченості капіталом аграрного сектора і суміжних з ним видів діяльності — їх частка за період 2013—2023 років збільшилась з 5,5% до 9,3%.

Зміни розподілу та концентрації капіталу у розрізі галузей національної економіки були зумовлені її загальними трансформаціями. Розпочинаючи з 2014 року в Україні відбувались поступові зміни у промислових галузях, які були спричинені ринковою переорієнтацією та зміною стратегічних орієнтирів розвитку: скорочення важкої промисловості (металургічної, хімічної галузей), нарощування масштабів розвитку сільського господарства (зокрема, виробництва продукції рослинництва), кардинальні перетворення у енергетичній галузі, зумовлені необхідністю диверсифікації джерел енергоресурсів, активний розвиток ІТ-сектору. Напрямок та результати цих трансформацій продемонстрували необхідність орієнтації національної економіки на інноваційні та наукомісткі технології, нарощування людського капіталу та здобуття конкурентних переваг на принципово нових засадах — засадах екологічності та соціальної відповідальності діяльності [8].

Структурні зміни в економіці, які відбуваються протягом останніх років, призвели до зміни векторів розподілу капіталу та структури доданої вартості за галузями. Провідними видами економічної діяльності України на даний час залишаються аграрний сектор і промисловість. Оптова та роздрібна торгівля демонструє сталі показники залучення ресурсів та результативності їх використання. Одним з найбільш динамічно розвиваючихся галузей є інформація і телекомунікації. [9]. Поряд з цим, Україна має сировинно-орієнтовану модель розвитку цих галузей, високу залежність від експорту сировини та імпорту ресурсів і потребує змістових зрушень у напрямку модернізації і екологізації національного виробництва, що дозволить сформувати довгострокові конкурентні переваги на європейському і світових ринках. Такі зміни потребують значних капітальних вкладень і інвестицій, потенціал яких визначається доступом до власних і позикових фінансових ресурсів.

Як визначає OECD, фінансування заходів, спрямованих на досягнення цілей розвитку стає все більш складним і диференційованим. Його джерела включають власний капітал бізнес-суб'єктів, приватні інвестиції, гранти, державне фінансування, інноваційні форми державно-приватного партнерства тощо [10].

Добровільний характер фінансування проектів сталого розвитку завдяки стандартам (екологічним, соціальним) поступово перетворюється на обов'язковий для бізнес-суб'єктів та акумулює значні фінансові потоки, джерелом яких є власний капітал компаній. Соціально відповідальні компанії також мають потужний потенціал залучення додаткового інвестиційного капіталу, що збільшує масштаби участі суб'єктів господарювання у досягненні спільних для суспільства завдань. В економіці України власний капітал підприємств виступає як основне джерело розвитку та трансформаційних змін, у т. ч. у напрямку сталого розвитку. Фактичне співвідношення власного капіталу суб'єктів господарювання до позикового змінюється у бік домінування залучених фінансових ресурсів, частка яких за останні десять років збільшилась із 65,9% до 71,9%. Відповідно, питома вага власного капіталу у структурі джерел фінансового забезпечення діяльності скоротилась із 34,4% до 28,1%.

Галуzeвий аналіз структури капіталу за джерелами його забезпечення показав, що переважним орієнтуються на власний капітал у своєму розвитку такі сфери, як охорона здоров'я — 60,3%, сільське господарство — 57,3%, транспорт і складське господарство — 50,1%. Мінімальна питома вага власного капіталу як джерела забезпечення діяльності використовується підприємствами будівельної галузі (3,7%), які традиційно, орієнтовані на залучення зовнішніх джерел фінансування, а також закладів освіти — 16,6%, які фінансуються за рахунок коштів державних і місцевих бюджетів.

Структурні трансформації капіталу відбуваються за рахунок зміни основних джерел його залучення. Як свідчать результати аналізу, окремі галузі та господарюючі суб'єкти поступово переорієнтуються на збільшення частки позикових джерел. Найбільш суттєві трансформації відбулись у сфері освіти (яка збільшила їх питому вагу на 54,1%), сфері адміністративного та допоміжного обслуговування (зростання позикового капіталу на 32,7%) та промисловості (зростання на 18%). Використання позикового капіталу надає суб'єктам господарювання низьку позитивних переваг, серед яких основним вважається ефект фінансового левериджу. Крім того, компанії можуть отримати податкові переваги (у випадку сплати відсотків за кредитами) та диференціювати джерела фінансового забезпечення, що оптимізує фінансові ризики. [11]. Українські науковці вважають, що за економічних умов України ефект фінансового левериджу суттєво обмежений внаслідок дорогих кредитних ресурсів та необхідно паралельного залучення значних сум кредиторської заборгованості, що також формує ризики для корпоративних систем фінансування [12].

Серед видів зобов'язань українських підприємств у середньому за галузями національної економіки домінують поточні, частка яких у структурі залученого капіталу займає близько 58,5%. При цьому, за останні роки вона характеризується сталим трендом зростання. Питома вага довгострокових зобов'язань суб'єктів господарювання постійно скорочується та у 2023 році складає 13,4%. Такі тренди також свідчать про короткострокову орієнтацію діяльності підприємств та в перспективі несуть ризики обмеження фінансового потенціалу сталого розвитку. Цілі сталого розвитку тісно пов'язані

Таблиця 2. Концентрація власного капіталу за видами економічної діяльності, млрд грн

Види економічної діяльності	2013	2015	2018	2020	2021	2022	2023
Сільське та лісове господарство	156,8	275,3	482,9	612,3	796,5	810,3	876,9
Промисловість	721,1	479,1	644,9	841,6	1160,1	990,8	1098,4
Будівництво	32,2	-1,6	-7,1	1,8	3,3	14,1	27,7
Оптова та роздрібна торгівля	97,5	-67,3	101,9	234,4	312,4	343,6	483,6
Транспорт та складське господарство	179,3	724,8	559,2	618,2	560,3	282,2	637,4
Інформація і телекомунікації	29,4	77,3	38,8	55,2	81,0	89,9	126,1
Фінансова та страхова діяльність	204,6	113,6	149,6	202,9	282,1	324,4	395,1
Професійна, наукова та технічна діяльність	159,8	532,5	481,1	411,4	468,7	422,9	502,4
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	194,2	169,2	216,8	137,1	138,7	145,2	156,4
Освіта	1,6	1,6	1,8	5,1	1,9	1,4	1,6
Охорона здоров'я	5,7	3,4	13,3	94,4	107,4	122,1	140,9

Джерело: складено автором за даними [13].

з довгостроковими зобов'язаннями. Саме вони за рахунок довгострокових інвестицій, кредитів та інших капітальних вкладень формують фінансовий базис реалізації системних, тривалих заходів у сферах екології, економіки та соціальної справедливості.

Такі галузі національної економіки, як сільське господарство і транспорт, продовжують орієнтуватись та забезпечувати свою діяльність, переважно, за рахунок власного капіталу. У свою чергу, домінування власних джерел залучення коштів суб'єктів господарювання створює передумови зміцнення і стабілізації фінансового стану, зменшує зобов'язання короткострокових регулярних виплат (погашення відсотків за кредити), фінансова надійність компаній за рахунок стабільного фінансового стану є необхідною умовою для залучення інвестиційних потоків, власники мають кращі умови для контролю над бізнесом. За умов військового конфлікту, які є каталізатором загальної макроекономічної нестабільності, власний капітал дозволяє мінімізувати ризики, має більш високий потенціал гнучкості перерозподілу коштів у критично важливі для підприємств напрямки (логістика, безпека, переведення виробництва), демонструє ознаки платоспроможності і надійності для

зовнішніх стейкхолдерів компаній. У період політичної і фінансової нестабільності власний капітал стає ключовим ресурсом для виживання та розвитку бізнесу. Він забезпечує гнучкість, фінансову незалежність і довіру з боку партнерів, що є критично важливим за умов війни. За умов обмеженості зовнішніх джерел залучення фінансових потоків власний капітал постає також основним джерелом досягнення цілей сталого розвитку.

Оцінка концентрації власного капіталу за галузевою ознакою показала, що максимальні його обсяги акумульовані у промисловості (1098,4 млрд грн), сфері транспорту і складського господарства (637,4 млрд грн), у секторі професійної науково-технічної діяльності (502,4 млрд грн). При цьому, ці галузі змогли подолати

негативні тренди скорочення капіталу на початку військових дій та наростити його обсяг протягом 2023 року (табл. 2). Найнижчий рівень концентрації власного капіталу спостерігається у таких галузях, як освіта, інформація і телекомунікації, охорона здоров'я. Відповідно, ці види економічної діяльності мають досить обмежений власний фінансовий потенціал для реалізації цілей сталого розвитку, незважаючи на те, що саме вони, у значній мірі, є джерелом формування соціального капіталу у країні.

Крім структурних трансформацій у джерелах фінансування формування капіталу галузей національної економіки, протягом останніх років спостерігаються також зміни за його функціональними видами. Якщо у 2023 році середня частка необоротних активів підприємств по економіці України займала 46,2% сукупного капіталу, та у 2023 році вона скоротилась до 37,9% за відповідного нарощування галузевого оборотного капіталу.

Серед основних причин таких змін капіталу слід відмітити: 1) традиційно існуючий дефіцит довгострокових джерел позикового капіталу (кредити, позики, довгострокова державна підтримка галузей, що призводить до скорочення обсягів капітальних вкладень за

Таблиця 3. Структура галузевого капіталу України за рівнем оборотності (2013 та 2018 р.)

Види економічної діяльності	2013 р.				2018 р.			
	Необоротний капітал		Оборотний капітал		Необоротний капітал		Оборотний капітал	
	млрд грн	%	млрд грн	%	млрд грн	%	млрд грн	%
Сільське та лісове господарство	117,9	37,6	195,0	62,4	329,3	33,5	654,2	66,5
Промисловість	1032,9	55,2	838,7	44,8	1516,6	44,2	1914,5	55,8
Будівництво	106,1	36,2	186,2	67,4	133,9	28,9	328,1	71,1
Оптова та роздрібна торгівля	217,6	18,9	930,5	81,1	299,3	12,9	2013,8	87,1
Транспорт та складське господарство	247,9	66,2	126,2	33,8	765,5	74,5	262,2	25,5
Інформація і телекомунікації	51,1	56,7	38,7	43,3	97,1	56,5	72,6	43,5
Фінансова та страхова діяльність	84,1	22,9	282,4	77,1	156,9	37,7	256,7	62,3
Професійна, наукова та технічна діяльність	208,3	44,9	255,7	55,1	528,9	60,6	343,0	39,4
Діяльність у сфері адміністративного обслуговування	208,4	82,7	43,5	17,3	282,3	76,0	88,8	24,0
Освіта	1,1	47,8	0,6	52,2	2,8	65,1	1,5	34,9
Охорона здоров'я	9,5	75,4	3,1	24,6	18,5	69,0	8,4	31,0

Таблиця 4. Структура галузевого капіталу України за рівнем оборотності (2021, 2022 та 2023 р.)

Види економічної діяльності	2021 р.				2022 р.				2023 р.			
	Необоротний капітал		Оборотний капітал		Необоротний капітал		Оборотний капітал		Необоротний капітал		Оборотний капітал	
	млрд грн	%	млрд грн	%	млрд грн	%	млрд грн	%	млрд грн	%	млрд грн	%
Сільське та лісове господарство	467,1	34,7	877,4	65,3	465,5	32,3	975,3	67,7	503,5	32,9	1026,8	67,1
Промисловість	2050,9	43,9	2620,7	56,1	1974,9	41,4	2796,8	58,6	2244,2	41,8	3115,7	58,2
Будівництво	165,6	23,9	525,0	76,1	160,5	23,3	527,1	76,7	155,4	20,6	596,7	79,4
Оптова та роздрібна торгівля	395,9	13,4	2547,3	86,6	431,8	13,8	2697,7	86,2	453,6	12,5	3167,3	87,5
Транспорт та складське господарство	770,8	69,1	342,8	30,9	753,2	66,5	378,2	33,5	847,9	66,7	423,3	33,3
Інформація і телекомунікації	132,8	56,8	100,7	43,2	129,3	47,5	142,9	52,5	145,4	45,2	176,1	54,8
Фінансова та страхова діяльність	214,8	30,2	294,5	69,8	249,4	32,8	508,6	67,2	283,9	33,5	562,9	66,5
Професійна, наукова та технічна діяльність	545,0	60,3	358,2	39,7	529,9	56,6	405,7	43,4	604,3	55,2	489,9	44,8
Діяльність у сфері адміністративного обслуговування	239,2	66,0	122,9	34,0	223,6	63,2	129,7	36,8	212,3	60,3	139,6	39,7
Освіта	4,2	49,4	4,3	50,6	4,1	48,2	4,3	51,8	4,3	43,4	5,5	56,6
Охорона здоров'я	120,0	72,1	56,6	43,4	136,7	69,4	60,6	39,4	168,9	72,2	65,3	27,8

Джерело: розраховано автором за даними [7].

видами основних засобів); 2) зростання потреби у фінансуванні поточних витрат господарюючих суб'єктів, зумовлені ціновим фактором (через зростання цін на енергоносії, сировину та логістичні витрати підприємства збільшують оборотний капітал для підтримки операційної діяльності); 3) зміна бізнес-моделей та характеру їх фінансового забезпечення (значна частина підприємств орієнтована на короткострокову перспективу розвитку та віддають перевагу гнучким виробничим моделям, орієнтованим на оборотні активи, наприклад, аутсорсинг замість власних виробничих потужностей); 4) значні витрати на утримання необоротних активів, зокрема, виробничого призначення. Ці причини доповнюються наслідками військового конфлікту, який також змінює фокус бізнес-моделей з орієнтацію на короткострокову вигоду, мінімізацію капітальних витрат та довгострокових інвестицій (які є економічним базисом формування необоротних активів), призводить до втрати руйнування або консервації основних засобів та збільшення витрат на фінансування оборотних активів внаслідок дії інфляційних процесів. Як наслідок, за більшістю видів економічної діяльності зростає вартість і питома вага оборотного капіталу. Максимальна його частка зосереджена у оптовій та роздрібній торгівлі — 87,5%, будівництві — 79,4%, сільському господарстві — 67,1%. Відносно постійним співвідношенням необоротного і оборотного капіталу визначається сфера транспорту, певне нарощування питомої ваги необоротних активів характерно також для сфери фінансової і страхової діяльності (табл. 3 та табл. 4).

Необоротний капітал, який інвестується у основні засоби, нематеріальні активи є основним драйвером сталого розвитку, оскільки саме через них компанії реалізують екологічні, соціальні та економічні ініціативи. Від їх якості, ефективності та відповідності принципам ESG залежить успіх досягнення поставлених цілей. Екологізація господарської діяльності

та виконання ініціатив у межах планів сталого розвитку і "Green Deal" передбачає кардинальне технологічне оновлення виробництва, модернізацію обладнання і впровадження нових моделей управління відходами, створення нової "зеленої" інфраструктури. Соціальна складова трилеми сталого розвитку вимагає оновлення виробничих фондів для зменшення травматизму персоналу, підвищення ступеня інклюзивності соціальної інфраструктури, збільшення обсягів інвестицій у створення транспортних мереж, лікарень, шкіл для підвищення рівня якості населення країни. Соціальна складова передбачає необхідність активізації інновацій та подальшої індустріалізації всіх сфер економіки України, впровадження "розумних" активів (Industry 4.0, IoT) для підвищення продуктивності національного виробництва.

Для вирішення цих завдань нарощування розміру необоротного капіталу підприємств всіх галузей національної економіки є винятково важливою та терміновою умовою.

Будь-які зміни у структурі форм капіталу здійснюють вагомий вплив на результативність галузевих трансформацій та ефективність розвитку галузей національної економіки. Оптимальна структура капіталу забезпечує баланс між вартістю, ризиком та прибутковістю, що підвищує загальну ефективність його використання. Нераціональна структура капіталу формує ризики неплатоспроможності, фінансової нестабільності та банкрутства. Серед основних тенденцій результативності використання капіталу підприємств України, що визначаються його розміром, складом і структурою, Смирна О.В., Ізмайлова Н.В. виділяють наступні: погіршення структурних пропорцій капіталу, зменшення його вартості по відношенню до ВВП, нераціональне співвідношення джерел фінансування активів та низький рівень розвитку фінансово-інвестиційної діяльності компаній, що об-

межує їх фінансовий потенціал. Як результат, рівень прибутковості використання капіталу характеризується низькими показниками [14].

Незважаючи на певні тенденції погравлення бізнес-процесів та покращення показників використання капіталу, досягнуті значення показників є недостатніми для стабільного фінансового забезпечення галузевих трансформацій у напрямку сталого розвитку. Для вирішення даної проблеми у першу чергу, необхідним є стабілізація політичного і економічного середовища розвитку галузей економіки України. Результати проведених досліджень дозволили систематизувати дію ключових факторів сучасного стану структурних змін капіталу, як передумови галузевих трансформацій видів економічної діяльності, зокрема, у контексті досягнення цілей сталого розвитку (табл. 5).

Такі зміни капіталу зумовлюють появу ключових ризиків, що супроводжують галузеву структурну трансформацію капіталу економіки України: 1) відбувається зміна складу базових видів економічної діяльності, які визначають міжнародний профіль спеціалізації країни; 2) економіка України поглиблює свою сировинну орієнтацію (зокрема, за рахунок нарощування аграрного виробництва, скорочення масштабів промисловості); 3) зміни у структурі джерел залучення капіталу у бік зростання частки власних коштів та короткострокових (поточних) запозичень зумовлюють обмеження фінансового потенціалу реалізації проектів і програм сталого розвитку; 4) перетікання капіталу у формування оборотних активів свідчать про короткострокову орієнтацію розвитку підприємств та скорочують можливості впровадження нових технологій і модернізації основних засобів; 5) низький рівень рентабельності використання капіталу у цілому істотно обмежує перспективи подальшого розвитку галузей, у т. ч. у напрямку трансформацій у бік сталості.

Ці загрози свідчать, що галузева економіка України залишається вразливою до зовнішніх шоків (яким став початок військового конфлікту), що ускладнить досягнення цілей сталого розвитку та виконання взятих на себе зобов'язань на період до 2030 року. Структурні зміни у подальшому потребуватимуть стабілізації зовнішнього середовища та доступу України до оптимальних за вартістю джерел фінансових ресурсів. Вони стануть основою забезпечення дієвих диверсифікаційних змін у структурі форм капіталу, як необхідної передумови галузевих трансформацій у напрямку сталого розвитку.

ВИСНОВКИ

Фінансове забезпечення структурних трансформацій галузей економіки України є визначальним фак-

Таблиця 5. Загальна характеристика трансформаційних змін та диверсифікації капіталу за видами економічної діяльності України

Види економічної діяльності	Частка капіталу галузі у структурі економіки	Співвідношення власного та позикового капіталу	Співвідношення оборотного і необоротного капіталу
Сільське та лісове господарство	Суттєво збільшується	Збільшення частки власного капіталу	Зменшення частки необоротного капіталу
Промисловість	Відносно постійна	Зменшення частки власного капіталу	Суттєве зменшення частки необоротного капіталу
Будівництво	Збільшується	Зменшення частки власного капіталу	Суттєве зменшення частки необоротного капіталу
Оптова та роздрібна торгівля	Збільшується	Збільшення частки власного капіталу	Зменшення частки необоротного капіталу
Транспорт та складське господарство	Незначне збільшення	Збільшення частки власного капіталу	Відносно постійна структура капіталу
Інформація і телекомунікації	Відносно постійна	Збільшення частки власного капіталу	Зменшення частки необоротного капіталу
Фінансова та страхова діяльність	Незначне зменшення	Зменшення частки власного капіталу	Збільшення частки необоротного капіталу
Професійна, наукова та технічна діяльність	Зменшується	Збільшення частки власного капіталу	Збільшення частки необоротного капіталу
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	Зменшується	Зменшення частки власного капіталу	Суттєве зменшення частки необоротного капіталу
Освіта	Відносно постійна	Зменшення частки власного капіталу	Зменшення частки необоротного капіталу
Охорона здоров'я	Збільшується	Збільшення частки власного капіталу	Несуттєве зменшення частки необоротного капіталу

Джерело: авторська розробка.

тором у реалізації ЦСР, особливо в умовах поствоєнного відновлення та інтеграції до європейського економічного простору. Провідну роль у трансформаціях відіграє капітал у його різноманітних формах: фінансовій, соціальній, людській, інтелектуальній, екологічній, інфраструктурній, а основою для його мобілізації виступає фінансовий капітал. Структура капіталу українських підприємств суттєво змінилась за останнє десятиліття. Спостерігається тенденція до зростання обсягів оборотного капіталу та частки короткострокових зобов'язань, на фоні скорочення інвестицій в основні засоби та зниження частки необоротного капіталу. Така зміна балансу свідчить про короткострокову орієнтацію суб'єктів господарювання, що не узгоджується із завданнями сталого розвитку, які вимагають довгострокових інвестицій. Найбільші обсяги капіталу акумулюються в промисловості, торгівлі, сільському господарстві та транспорті. При цьому, в умовах війни саме власний капітал набуває критичного значення як стабілізуючий фактор, що забезпечує платоспроможність, фінансову гнучкість і здатність оперативного реагування на кризові виклики. Визначено, що галузі з вищою часткою власного капіталу мають кращі умови для реалізації трансформаційних змін у напрямку сталого розвитку.

Сталий розвиток потребує переорієнтації капітальних потоків у сторону технологічного оновлення, модернізації виробництва, розвитку зеленої інфраструктури та соціальної інклюзії. Проведене дослідження дозволило виявити ключові ризики, пов'язані зі зміною структури капіталу: зростання залежності від корот-

кострокових позик, зменшення довгострокових інвестицій, втрата виробничого потенціалу та обмежена результативність використання капіталу в окремих галузях.

Література:

1. World Bank Group. Updated Ukraine Recovery and Reconstruction Needs Assessment. World Bank. URL: <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2023/03/23/updated-ukraine-recovery-and-reconstruction-needs-assessment>.
2. Національна рада з відновлення. План Відновлення України. URL: https://cdn.prod.website-files.com/625d81ec8313622a52e2f031/62c19ac16c921fc7-12205f03_NRC%20Ukraine's%20Recovery%20Plan%20blueprint_UKR.pdf.
3. NBU Sustainable Finance Development Policy. Національний банк України. 2025. URL: https://bank.gov.ua/admin/uploads/article/Policy_rozvytok-stalogo-finansuvannja_2025_en.pdf.
4. Cheng Yi., Ru Sh., Kader G. Optimal capital investment structure and sustainable development: Evidence from China. Finance Research Letters. 2023. Volume 58, Part B, December 2023, 104464.
5. Rollins D., Castillo E. Using Six Conceptualizations of Capital to Help Achieve the SDGs. Stanford Social Innovation Review. 2020. № 2. URL: https://ssir.org/articles/entry/using_six_conceptualizations_of_capital_to_help_achieve_the_sdgs.
6. Войнаренко М.П., Скоробогата Л.В. Формування мережевого капіталу як категорії економічної соціології та облікової системи. Науковий вісник Ужгородського університету 2015. Випуск 1 (45). Т. 2. С. 11—14.
7. Необоротні та оборотні активи, власний капітал та зобов'язання підприємств за видами економічної діяльності. Державна служба статистики. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>.
8. Антонюк В.П. Структурні зрушення в національній економіці як загроза для сталого розвитку України. Вісник економічної науки України. 2017. № 2. С. 7—12.
9. Назаркевич І. Б. Державне регулювання структурних змін в економіці України: проблеми та перспективи: монографія. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 356 с.
10. Finance for sustainable development. OECD. URL: <https://www.oecd.org/en/topics/finance-for-sustainable-development.html>
11. Nofita R., Rivandi M. Own capital, loan capital, and earnings of business returns. Jurnal Ekonomi LLDikti. 2023. Vol. 3 Issue 1. DOI: <https://doi.org/10.54076/juket.v3i1.349>.
12. Велика О.Ю., Козлова І.М. Особливості управління структурою капіталу підприємств України. Причорноморські економічні студії. 2023. №80. С. 76—81.
13. Власний капітал підприємств. Державна служба статистики. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
14. Смирна О.В., Ізмайлова Н.В. Сучасний стан та проблеми формування капіталу українських підприємств в умовах кризових явищ. Ефективна економіка. 2022. № 1. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2022.1.92>.

References:

1. World Bank Group (2023), "Updated Ukraine Recovery and Reconstruction Needs Assessment", available at: <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2023/03/23/updated-ukraine-recovery-and-reconstruction-needs-assessment> (Accessed 05.07.2025).
2. National Recovery Council (2022), "Ukraine's Recovery Plan", available at: https://cdn.prod.website-files.com/625d81ec8313622a52e2f031/62c19ac16c921fc712205f03_NRC%20Ukraine's%20Recovery%20Plan%20blueprint_UKR.pdf (Accessed 05.07.2025).
3. National Bank of Ukraine (2025), "NBU Sustainable Finance Development Policy", available at: https://bank.gov.ua/admin/uploads/article/Policy_rozvytok-stalogo-finansuvannja_2025_en.pdf (Accessed 05.07.2025).
4. Cheng, Yi. Ru and Sh. Kader, G. (2023), "Optimal capital investment structure and sustainable development: Evidence from China", Finance Research Letters, Vol. 58, Part B, December 2023, 104464.
5. Rollins, D. and Castillo, E. (2020), "Using Six Conceptualizations of Capital to Help Achieve the SDGs", Stanford Social Innovation Review, vol. 2. available at: https://ssir.org/articles/entry/using_six_conceptualizations_of_capital_to_help_achieve_the_sdgs (Accessed 05.07.2025).
6. Voinarenko, M.P. and Skorobohata, L.V. (2015), "Formation of network capital as a category of economic sociology and accounting system", Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu, Vol. 1 (45), pp. 11–14.
7. State Statistics Service (2025), "Non-current and current assets, equity and liabilities of enterprises by type of economic activity", available at: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 05.07.2025).
8. Antoniuk, V.P. (2017), "Structural shifts in the national economy as a threat to Ukraine's sustainable development", Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy, vol. 2, pp. 7—12.
9. Nazarkevych, I. B. (2020), Derzhavne rehulivannia strukturnykh zmin v ekonomitsi Ukrainy: problemy ta perspektyvy: monohrafiia [State regulation of structural changes in the Ukrainian economy: problems and prospects: monograph], LNU imeni Ivana Franka, Lviv, Ukraine.
10. OECD (2025), "Finance for sustainable development", available at: <https://www.oecd.org/en/topics/finance-for-sustainable-development.html> (Accessed 05.07.2025).
11. Nofita, R. and Rivandi, M. (2023), "Own capital, loan capital, and earnings of business returns", Jurnal Ekonomi LLDikti, Vol. 3, Issue 1. DOI: <https://doi.org/10.54076/juket.v3i1.349>.
12. Velyka, O.Yu. and Kozlova, I.M. (2023), "Peculiarities of managing the capital structure of Ukrainian enterprises", Prychornomorski ekonomichni studii, vol. 80, pp. 76—81.
13. State Statistics Service (2025), "Equity capital of enterprises", available at: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 05.07.2025).
14. Smyrna, O.V. and Izmailova, N.V. (2022), "Current state and problems of capital formation of ukrainian enterprises in crisis conditions", Efektyvna ekonomika, vol. 1, DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2022.1.92>.
Стаття надійшла до редакції 10.07.2025 р.